

VIJOLIČASTI VLAK

nadaljevanje in konec

Med živo razcvetenimi oleandri v Narbonne napisi z apnom "Živela OAS" ... Nato trte, male pritalne trte, morje trt na vse strani, da se človek ne čudi, daje Francija dežela vinskih bratcev ... Sončna plodna Galija diha iz čudovitih zlatastih ravníc pod Toulousom ... Nato vlak zavozí v vertikali navzdol, proti Pirenejem. Nočem prezreti prve reke, ki jo bom videl teči v ocean, reke šolskega spomina, Cezarjeve "Garumna" ... V prvem popoldnevu postaja lice zemlje prisrčnejše, zelenje se čedalje bolj viša, globeli in sočne gozdne debri, ko da se peljemo v neko zložnejšo Gorenjsko ...

Skupina romarjev je obkrožila nadškofa, ki na hodniku, pri aparatu za gašenje, podeljuje dojenčku birmo, njegov zadnji zakrament ... V materinih rokah bo umrl, preden bomo prišli, pokopan bo na pokopališču lurških romarjev - njegova pot v Skrivnost je že končana, ko se peljemo skozi Tarbes ... To je že lurška škofija, »Tarbes et Lourdes«, nekdo zakliče »Pireneji«, drugi opozarja na lurško letališče tam na vznožju griča, ki je leta 1959, ob stoletnici iztovorilo osem milijonov romarjev, od Amerike do Avstralije ... Še zadnja postaja, Adé, ki se je spominjam iz Joergensena, ravnina se zlekne kot zelena brokatna preproga pred goličavim oblačnim predgorjem, za katerim bližajoča se nevihta zakriva ledenike. Carducci me porine k oknu, da bi mi pokazal baziliko, toda kljub njegovemu prizadevnemu kanzanju je ne morem pogoditi.

Francoski oficirji, ki jih usnjene naramnice na civilni obleki (odkod neki ta čudna insignija za bolničarje, za "bracardiers") označujejo za lurške Samarijane, že pripravljene čakajo ob vlaku.

Lurd.

Grad presenetljivo spominja na ljubljanskega.

Tu je bila torej pred sto leti izrečena nad votlino beseda, ki jr končno spravila na kolena abbeja Peyramala, ki je sprva oklofotal Bernardko, ko mu je prišla pripovedovat o prikazovanjih: »Ego eyu Immaculada Conceptiun«.

Ne v knjižni francoščini, ki je mogoče Bernardka ne bi bila razumela, ampak v

lurškem dialektu, ki je že blizu španščini.

In vsaka stezica povede te v Lurd. Gospod Fabio je bil na primer dolga leta obrtnik, z dobro vpeljano slaščičarno v Tržiču. In nekega dne, ko so mu bili otroci že pri kruhu, je – kakor se bere v dobrih starih legendah – vse skupaj prodal, sporazumno pustil na domu ženo in šel za klicem. Klic ga je povedel v hišo v San Doná di Piave, kjer je mesenje sladkarij zamenjal z mesenjem ljubezni; v zavetišče, kamor se stekajo rahitični, neozdravljivi, idioti, človeški spački. In tam se ni zaposlil niti kot kuhar niti kot vrtnar, ampak kot – mati. In mati, če je treba, pobira tudi iztrebke izpod svojih onemoglih otrok.

»Sprva se mi je uprlo. Pa sem mislil: če si me poklical sem k tem svojim najmlajšim bratom, mi daj moč, da bom zmogel to. In je šlo. Zdaj mi ni nič, tudi če se lotim najgršega. Dam si rokavice, pa je.«

Krhek kot otrok se je pri svojih sedemdesetih letih ves dopoldan podil za vozički okrog votline, zdaj pa se nič ne upira, ko mu pri kosilu v hotelu sproti polnim kozarec s temnim francoskim vinom. Kaže, da kljub vsej svoji milini zna iti tudi preko žene, resne, prikupne, skoraj aristokratske gospe – pred leti so jo prinesli v Lurd na nosilih, tu je prosila samo za dušno zdravje, pa je ozdravela in je odtlej vsako leto z možem na romarskem vlakcu – ki od strani meče proti njegovemu hitro se praznečemu kozarcu svoj karajoči: *Fabio!*« Ujamem trenutek, ko se gospa zaplete v pogovor drugam, da spet speljem gospoda Fabia v skušnjava in mu do vrha nalijem ta pirenejski vinček, ki mu tako tekne. Naj ga pije, ta preoblečeni Samarijan s poti v Jeriho! Tako bi vsaj enkrat videl, kako se napije svetnik.

Starček, ki se je že preko človeške doline ves zazrl v onstran, v večni šotor, je kljub temu še ves ljubko zgovoren. Nič kislega ni v tej njegovi odgovori, ampak sama blagost, spravljava milina na vse strani. Pravi, da je nekoč, ko je še pripravljaval slaščice za ta svet, imel za tiste svoje sladkarije tajne recepte, a da jih je izročil naprej kupcu, kateremu je prodal obrt. Zdaj sta njegova recepta samo dva: "Malo zavetišče" v San Doná di Piave in pa enkrat na leto – Lourdes, kakor izgovarja gospod Fabio v svoji komaj pismeni preproščini.

»Veste, pa žal ni tukaj vse tako, kakor bi moralo biti,« mi šepne čez mizo. »Res, kar je znotraj svete ograje, ki meji območje votline od mesta, tam so – nebesa. A kar je zunaj, je pekel.«

In v to peklenko območje je zasidran tudi ta hotelček druge kategorije, kjer zdaj

jeva: njegova lastnica namreč živi v divjem zakonu z nekom, ki ni njen mož.'

Gospod Fabio srebne iz kozarca skrčen vase kakor od strahu, da se stavba vsak hip podre na nas zaradi grehote, ki ji je priča. Divji zakon, pa še brez otrok!

In ker ima poleg sebe še mlajšega človeka, ne zamudi prilike, da ga ne bi posvaril:

»Veste, ni ga večjega greha kakor ta, da človek noče imeti otrok.«

Tabla z napisom "Lieu sacre" (Sveti kraj) opozarja, da smo onkraj območja z devetstotimi hoteli in s tisočimi trgovinami s spominčki, v tišini stoletnih dreves in molitvenega šepeta, kjer je svet razvrednoten.

Podzemski katedrala sv. Pija X., ki v svoji arhitekturi ponazarja Petrov čoln - in nagnjeni cementni oporniki naj bi bili ladijski stranice te ladje, plujoče skozi zgodovino - me verjetno ne bi prevzela niti, ko bi bila dokončana. V njej je prostora za štirideset tisoč ljudi, zdaj pa se je zbralo pri stranskem oltarju, zgubljeno zrno v tem ogromnem ladijskem trupu, kakšnih dvajset Slovencev. Stoli samevajo prazni v tem velikanskem dnu. Zato moški, ki kleči sredi te praznine, še bolj pada v oči. To je moški v zrelih letih, s pravim orjaškim telesom, v črnem suknjiču. Človek bi mislil na romarja od kdove kod, ki je na svojih ogromnih nogah prinesel sem svoje veliki grehote ali svojo veliko ljubezen. Ko je odmolil, stopi iz klopi. Kot da je sam v prostoru, poklekne na obe kolena, razprostre svoji kot vesli veliki roki in z veličastnim priklonom beduina sredi puščavskega peska poljubi zemljo, lurško zemljo. Zunaj se sveti v soncu cementna ploščad Esplanade - torišče vsakodnevnih procesij - z masivom tronadstropne bazilike tam na dnu. Ves kraj tone v zelenju: posebno zjutraj je Lurd kakor v čisti poplavi vonjev iz gozda. Proti votlini greš levo mimo visokega zidanega kompleksa z baziliko, mimo svežo gotsko navdahnjene stavbe "Bureau Medical", ki hrani ves stolelm arhiv o ozdravljenih. Trenutno je v zdravniški komisiji, ki leta dolgo pretresa posamezne primere, tudi dr. Cachin, sin znanega francoskega komunističnega voditelja. Že je slišati šum - s svojo belkaslo spenjeno pirenejsko vodo bi bil lahko Gave slovenskega reka. Sora na primer.

Nekdanja divjina, kamor je 11. februarja 1859 šla Bernardka nabirat suhljad, je izginila v sklopu regulacij, ki so premaknile rečni tok in prekrile vodne tolmane z obširno ploščadjo. Samo križec v cementu, kjer je klečalo dekle, skuša lokalizirati prizor. A nad cementom je scenarija ista - divje odsekan hrib, zarasel s smrekami, bukvami in z bujnim rastlinjem, pod katerim se kakor ogromna skalnata školjka

odpira votlina.

Bernardka je zelo razočarala kiparja Labicha, ko mu je rekla, daje bila Gospa neprimerno lepša od njegovega sicer lepega kipa. Po sto letih mu bodo sneli že strohneli rožni venec in ga nadomestili z novim, za drugih sto let. Tudi grm divje rože, v katerega se je vplel skrivnosten piš, da je Bernardka začudeno pogledala navzgor, je še isti. Samo vode, ki je prižuborela izpod njenih prstov, ni videti. Zajeta je v dva rezervoarja: levo od votline teče v vrsti pip, da jo lahko prestrežeš, desno od votline pa se steka v kadi za kopeli.

Pred votlino stoji razprostrtih rok mlad človek: tako namreč molijo Francozi v Lurdu: v živem znamenju križa, kakor v brezmejni prošnji za to dolino, ožarjeno od oranžnega soja atomskih eksplozij.

Tišina, vonj po drevesih, večni pripev Gava.

Sainte Marie, Mère de Dieu, priez pour nous, pauvres pécheurs, maintenant et dans 1'heure de notre mort.

Poleg našega vlaka je te dni steklo v lurško postajo še nešteto drugih. In z njimi nešteto usod.

Pred votlino imajo zdaj svojo mašo romarji iz škofije Frejus-Toulon. Kos Sinje obale, prestavljen sem ne v svojem milijardskem blišču, ampak v svojem najbolj trpinčenem mesu. Pridiga jim mladi škof: občutljivi obraz kneza - intelektualca, ki išče pomoči v skopi trpeči kretnji lepe roke s prstanom.

»Vi, edina resnična aristokracija človeštva,« ujamem njegov stavek, ki se razlega nad razgledom nosil.

Na enem izmed njih leži mrtvo vznak mogoče najlepše dekle, kar sem jih kdaj videl: mladenkin obraz je en sam čar, lepota, ponos. Je slišala tisto besedo? Sklenjeni roki ji objemata rožni venec iz svetlih jagod, kakor v nekem poslednjem izpolnjenju.

Neozdravljiva lepotica s Sinje obale, nevesta, že zavezana za Skrivnost. Ko sem že daleč, zaslišim pesem. Nekoč sem v operi slišal pesem soncu nesrečnikov v Beethovnovem Fideliju: in odtlej nisem slišal nič višjega. In vendar je ta Magnificat, ki je zdaj vzplul kakor tisoč golobov, še silnejši. Kakor da bi se od nekod dvigalo morje - iznad vse krvi, solza, sovraštva, stiske, smrti - zmagoslavni

zbor, ki mi v jutru pravi, da se je kljub vsemu splačalo roditi se, da se kljub vsemu splača živeti in umreti.

Magnificat romarjev iz Frejus-Toulona!

Pripeva mi v celih šest ur dežurstva pri dvigalu v "*Hospital des sept Douleurs*", v tej iz rezanega kamna zidani "Bolnišnici sedmih bolečin". Bolnik brez nog in brez ene roke, ki se mu druge neustavljivo polašča gangrena. Drugi bolnik, ves vijoličast v polovico telesa. Mladenka z lupusom - to bolezen sem spoznal šele tu: kakor da so se v mesu obraza zaredile črne gobe, nekakšni pošastni hrčki. Štiridesetletna Furlanka, ki je od svojega sedmega meseca negibna v vozičku.

Razgovorim se z njo in spomnim se tolikih razgovorov iz uradov, kavarn, pri intelektualnih omizjih - razgovorov z zdravimi, od katerih sem odnesel gnus do življenja.

Seveda, Filumela se lahko tudi razgovarja, medtem ko dela, a predvsem mora delati, tudi tu, v Lurdu, v sobi "*Saint Charles*" - na letošnjem romanju hoče splesti štiri pare nogavic, za nečake.

Kmečko bunkast obraz sije neizpremenljivo milino božjega otroka, ko pripoveduje. Od svojega sedmega meseca je tako negibna, a da bi žalovala zaradi tega? Še na misel ji ne pride kaj takega! Še nikoli ni zavidala sovrstnicam, ki so lahko živele, se poročile in imele otroke. Končno tudi ona lahko dela - plete, za nečake, pranečake, sosede, vaščane. In takole iz svojega vozička kdaj pa kdaj reče kakšno dobro besedo kakšni poročeni, ki pride potarnat k nji, Filumeli. In malce pomaga tatku in mamici, zakaj še ju ima oba, rada jo imata in ona njiju. Prav srečna je. In enkrat na leto takšenle praznik, ko gre v Lurd.

In Filumela plete, z neutrudno igro pletilk.

Pogovori iz kavarn tam v svetu, zdravem v svojem brezupu.

Kaj bi bili lahko vse videli tu - križev pot na hribu nad votlino, s Kristusom in vojaki, v bronastih kipih v naravni velikosti, prav sredi trave gredic, potem Bernardkino stanovanje, ki je ohranjeno vse, kakršno je bilo, z istimi stoli, mizo in mentrgo, pa okolico s slovitimi votlinami.

Mogoče bi lahko skočili tja čez v Španijo, videli Barcelono, eno najlepših mest na svetu - toda teden je že okoli, ob dveh popoldne odidemo, naš »*Treno Violetto D*«

že čaka s svojim italijanskim strojevodjo.

Vse do danes sem odlašal, da bi se šel skopat.

Medtem sem izvedel vse o tej lurški vodi, o tem svojevrstnem H₂O, ki pri svojih devetih stopinjah ni povzročil še nikomur prehlada.

Ko manjkata še dve uri do odhoda vlaka, se odločim.

Ob opoldanskem odmoru je kopališče prazno. Vrsta kabin je na razpolago, pregrajenih s pregrinjalom.

Stopim v prvo. Črn marmor in voda. In nad kadjo tablica z molitvijo v več jezikih.

Lurška voda! Ko so jo prenesli v muslimansko Meko, ni bilo nič z njo. Ko se slečeš, te dva ogrneta čez ledja in ti pomagata v kad.

Zdaj sta dežurna zamorec in Italijan.

Pravijo, da je treba za to službo največ živcev in največ želodca spričo vsega, kar nago tone v to vodo.

Podprt od črne in od bele roke, v bratstvu vseh polti, se tresem v mrzli kopeli.

Voda se posuši na tebi, preden se oblečeš.

Že sem pri vratih, ko se hočem znebiti majhne radovednosti.

»Je ta kabina za zdrave?« vprašam s kančkom higienske zaskrbljenosti. Italijan in zamorec se mi ljubeznivo nasmehmeta, ko me morata postaviti na laž.

»Okopali ste se v vodi najhujših bolnikov.«

Marsikaj me je že bolelo od takrat, infekcije pa se takrat le nisem nalezal.

Ko pridemo na postajo, pravijo, da je Budi začela napihnjena vidno plahneti.

Iz lurškega dnevnika. Koledar Mohorjeve družbe za leto 1965, str. 141 do 148.